

Niepewność sądów pamięciowych. Wybrane zniekształcenia w pamięciowych reprezentacjach zdarzeń

W psychologii i kognitywistyce rosnącą popularnością cieszy się pogląd, według którego umysł (mózg) człowieka nieustannie tworzy i aktualizuje model otaczającego świata na podstawie docierających doświadczeń. W ten sposób dysponujemy „mapą” reprezentującą rzeczywistość i dzięki niej możemy sprawnie poruszać się w tej rzeczywistości. Nasza pamięć przechowuje kluczowe elementy tej reprezentacji, tak abyśmy mogli skorzystać z niej w odpowiedzi na wyzwania codziennego funkcjonowania w świecie. Celem wielu badań, w tym niniejszego projektu, jest udzielenie odpowiedzi na zasadnicze pytanie o wiarygodność przechowywanej w naszej pamięci reprezentacji zdarzeń. W szczególności interesuje nas pytanie o to, czy odtwarzając przeszłe zdarzenia, zachowujemy rzeczywistą strukturę relacji częstości tych zdarzeń. W nauce oczekiwaną częstość występowania opisujemy teorią prawdopodobieństwa; stanowi więc ona normę, z którą będziemy porównywać strukturę prawdopodobieństwa zdarzeń wyłaniającą się z odpowiedzi otrzymywanych od osób badanych w zadaniach pamięci epizodycznej. Podejmiemy także pytanie o to, czy klasyczna teoria prawdopodobieństwa jest właściwym modelem normatywnym, czy może lepszym punktem odniesienia mogłaby być kwantowa teoria prawdopodobieństwa.

Badania, które przeprowadzimy, skupią się na trzech szczegółowych problemach. Pierwszy będzie dotyczył tzw. zjawiska naddystrybucji w pamięci źródła, które polega na tym, że odpowiedzi w teście pamięci kontekstu występowania jakichś zdarzeń wskazują na to, że dopuszczamy występowanie zdarzeń w większej liczbie kontekstów niż jest to możliwe. Na przykład w zadaniu pamięciowym, w którym prezentujemy osobom badanym serię pojedynczych słów w ramkach w określonych kolorach, np. zielonym i czerwonym, osoby badane zbyt często odpowiadają twierdząc zarówno na pytanie „Czy słowo występowało w ramce koloru zielonego?” jak i na pytanie „Czy słowo występowało w ramce koloru czerwonego?”, tak jakby uważały, że część słów występowała w obu ramkach jednocześnie. Również gdy zapytamy: „Czy słowo wystąpiło w ramce zielonej lub czerwonej”, częstość akceptacji tego pytania jest mniejsza niż suma częstości akceptacji pojedynczych pytań o składowe tej alternatywy (jest to tzw. subaddytywność). W naszych badaniach sprawdzimy trwałość oraz czynniki przyczyniające się do tego typu odchyłeń od klasycznej addytywności prawdopodobieństw zdarzeń wzajemnie wykluczających się.

Drugi problem, który będziemy eksplorować w naszym projekcie, dotyczy zgodności sądów pamięciowych z regułą przechodniości relacji. W naszych badaniach będziemy się starali zweryfikować, czy sądy pamięciowe o występowaniu zdarzeń w tym samym kontekście są przechodnie, to znaczy, czy z sądów pamięciowych o tym, że bodźce A i B znajdowały się w tym samym kontekście oraz że bodźce B i C znajdowały się w tym samym kontekście, nasza pamięć potrafi „wynioskować”, że również A i C znajdowały się w tym samym kontekście.

W trzeciej części naszych badań postaramy się zweryfikować, czy zaskoczenie wywołane nieoczekiwanym bodźcem lub zmianą kontekstu pomaga nam dzielić strumień doświadczenia na poszczególne epizody, i czy dzięki temu element oraz kontekst otwierające nowy epizod są przez nas lepiej zapamiętywane. Badania te opierają się na założeniu, że to co jest zgodne z naszym przewidywaniem nie wymaga uczenia się, ponieważ przy następnej okazji będziemy mogli równie skutecznie przewidzieć, co się stanie w oparciu o wiedzę, którą już posiadamy. Natomiast gdy wystąpi coś niezgodnego z oczekiwaniem (tzw. błąd predykcji), wymaga to zapamiętania w celu zaktualizowania wiedzy o świecie.

Spodziewamy się, że nasze wyniki odpowiedzą m.in. na pytanie, czy naruszenia klasycznych reguł prawdopodobieństwa są czymś trwałym w funkcjonowaniu naszej pamięci epizodycznej, czy też stanowią jedynie „szum”–efekt uboczny strategii zgadywania podejmowanej w sytuacjach, gdy nasza pamięć nie dostarcza nam odpowiedzi. Wskażemy także okoliczności sytuacji badawczej, które nasilają lub redukują „błędy” pamięciowe. Opiszemy również konsekwencje niezgodności kontekstu lub elementów zdarzenia z oczekiwaniami dla pamięci kontekstu i elementów, które są niezgodne z tymi nastawieniami.